

Onderwerp: Programma Overheidsparticipatie
BBV nr : 2016013666

1. Inleiding

In Haarlem is een beweging merkbaar van zeer actieve en betrokken bewoners die steeds vaker zelf het heft in handen neemt. Bewoners melden zich met initiatieven en maatschappelijk betrokken groepen (waaronder ondernemers) zijn bereid hun deskundigheid, creativiteit en energie voor de stad Haarlem in te zetten. De stad beschikt over een stevig fundament voor wat in het coalitieakkoord nog wordt aangeduid als ‘burgerparticipatie’. Uit dit coalitieprogramma, ‘Samen Doen’, spreekt de ambitie om te komen tot een nieuwe verhouding in de samenwerking tussen bewoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en de gemeente. Het initiatiefvoorstel ‘Verbindingen met de Stad’, dat door D66, GroenLinks en PvdA is ingediend biedt daarvoor belangrijke aanknopingspunten. Ook binnen de gemeentelijke organisatie en het college is de afgelopen jaren veel werk verzet in het kader van deze nieuwe verhouding. Het gaat daarbij om de vraag hoe het college invulling geeft aan zijn eigen rol, hoe de gemeente participeert en, niet op de laatste plaats, of de organisatie voldoende weet wat nodig is en of zij klaar is voor een nieuwe manier van werken: écht Samen Doen.

Aanleiding

Er zijn onder regie van het college inmiddels diverse programma’s opgestart. In deze nota informeert het college u verder over de opzet en bedoeling en de resultaten van het Programma Overheidsparticipatie, dat samen met de programma’s Nieuwe Bestuursstijl, Dienstverleningsvisie, Flexibel & Veilig en Gebiedsgericht Werken zoekt naar wat ‘Samen Doen’ voor de ambtelijke organisatie betekent. Voor alle programma’s is het vastgestelde beleid van de afgelopen jaren het vertrekpunt. Immers, de trend van steeds actiever en mondiger wordende bewoners is geen nieuwe. Onder meer de introductie van het gebiedsgericht werken en de verkenningen op het gebied van Duurzame Stedelijke Vernieuwing getuigen van het besef dat er een transitie nodig is. Minder sturend en ordenend, meer inspeland op initiatieven en gebruik makend van kennis uit de samenleving (2015/433804). Dit betekent een meer uitnodigende houding van de overheid richting initiatiefnemers. Omgekeerd vraagt het van initiatiefnemers en bewoners ook een meer open houding richting de gemeente.

Vanaf 2013 zijn ook samen met initiatiefnemers de eerste pilots opgestart die onder andere hebben geleid tot een nieuwe samenwerkingsmethode op het gebied van energiebesparing bij woningen. Deze methode heeft er toe geleid dat nu verscheidene initiatieven en coöperaties zijn ontstaan die zich richten op de verduurzaming van de woningen in hun wijk. Het is een eerste succes in de transitie naar een nieuwe samenwerking tussen overheid en initiatiefnemers (2015/486670). Tevens is er in de eerste helft van 2015 onderzoek gedaan naar waar de behoeften van initiatiefnemers liggen. Waar zijn zij naar op zoek als zij bij de gemeente aan de deur komen? (Zie Bijlage I voor de resultaten van dit onderzoek.)

Alles draait hierbij, zo staat het ook in het coalitieakkoord beschreven, om wederzijds vertrouwen waarbij ‘bestuurders het voorbeeld geven in het overstijgen van individuele deelbelangen, het doorbreken van rigide structureren en zich richten op het belang voor de gemeenschap’. Echter, het samenwerken tussen verschillende partijen blijft complex. Het vraagt een verandering in werkwijzen van bestuurders en ambtenaren, zorgvuldige omgang met de politieke context en het verenigen van, of kiezen tussen, (regelmatig tegenstrijdige) belangen. Met het aanpassen van de bestuursstijl wordt op praktische wijze vorm gegeven aan een betere samenwerking (2015/231065).

2. Kernboodschap

Het Programma Overheidsparticipatie, dat zich ontwikkeld heeft uit ‘burgerparticipatie’, richt zich, meer nog dan de andere programma’s, op het vergroten van de slagingskansen van initiatieven en het activeren van bewoners. Het Programma Overheidsparticipatie richt zich daarbij dus niet alleen op de bewoners die al actief zijn, maar ook juist op degenen die niet altijd vooraan staan. Immers, dat een bewoner niet actief is, betekent niet dat diegene geen mening over zijn stad heeft. Het programma moet leiden tot een gereedschapskist met

vaardigheden, werkwijzen, instrumenten en expertise voor iedereen met een goed idee en een gemeente die hierop weet aan te sluiten.

3. Consequenties

De Haarlemse ontwikkelingen van de afgelopen jaren zijn niet onopgemerkt gebleven. Het ministerie van BZK ziet zich als (ontwikkelings)partner en heeft middelen beschikbaar gesteld voor een verdieping van de Haarlemse Methode. Deze verdiepingsslag heeft, in samenwerking met Nyenrode Business University, vorm gekregen in het traject 'Leren door Doen'. Binnen dit traject lopen ambtenaren een 'onderzoeksstage' bij een zestal initiatiefnemers in de stad, om zo te leren waar zij mee te maken krijgen en hoe de gemeente daar een rol in kan spelen; observeren, leren en toepassen, met als doel een herijking op wat 'faciliteren' anno 2016 voor een lokale overheid betekent. (Een overzicht van de projecten die deel uit maken van het Leren Door Doen is te vinden in Bijlage II.)

Als een van de eerste conclusies uit de onderzoeksstages kwam naar voren dat niet alleen de ambtenaren in de voorste (meest naar buiten gerichte) linies, maar alle disciplines en lagen in het bestuur en de organisatie nodig zijn om een (cultuur)verandering tot stand te brengen. Daarmee heeft het traject al bijzondere inzichten opgeleverd om de transitie verder vorm te geven. Veel vraagstukken zijn in essentie terug te brengen tot de continue, schier onverenigbare spanning tussen de systeemwereld en de leefwereld, tussen efficiënte processen en maatwerk. Het laten samenkomen van deze twee werelden vormt de basis voor het Programma Overheidsparticipatie en de kern van het Leren Door Doen.

De opbouw van het Programma

Het Programma Overheidsparticipatie zoekt aan de hand van een vijftal thema's naar de concrete invulling van de 'flexibele en open opstelling' die de gemeente en haar ambtenaren moet aannemen om een meer faciliterende rol te vervullen. De vijf thema's, die ieder een eigen, toepasbaar eindresultaat moeten opleveren, zijn Financiën, Regelgeving, Burgernetwerken, Democratische Trends en Communicatie. De thema's worden hieronder in het kort toegelicht. Deze thema's worden in de ambtelijke organisatie 'Bouwstenen' genoemd.

Bouwsteen	Korte omschrijving	Resultaat
Financiering	Zoekt naar nieuw financieel instrumentarium	Revolverend (ontwikkelings)fonds, vereenvoudiging budgetten, financiële kennisbank, alternatieve verdienmodellen etc.
Regelgeving	Schetst een afwegingskader voor nieuwe regelgeving	Kaders voor vereenvoudiging van regelgeving
Burgernetwerken	Zoekt naar het optimaal faciliteren van georganiseerde netwerken van bewoners (initiatiegroepen, wijkraden etc.)	Gelijk en eenduidig speelveld voor initiatiefnemers en wijkraden
Democratische Trends	Houdt zich bezig met de vraag hoe we elke Haarlemmer kunnen horen (en niet allen zij die de weg naar politiek of gemeente kennen)	Periodieke signaleringen uit bronnen van verschillende (multi)media; 'vinger aan de pols' houden (wat gebeurt waar? Wie zegt wat? Etc.) en uitzetten bij juiste afdeling/werknemers
Communicatie	Ontwikkelt nieuwe tools voor communicatie met (en tussen) de stad en haar bewoners	Stadsbreed online verbindings- en discussieplatform (op basis van Open Data), toolkit/kennisbank voor zowel initiatiefnemers ambtenaren

4. Vervolg

De eerste resultaten van deze Bouwstenen worden voor de zomer van 2016 verwacht. Zo is besloten tot de invoer van een revolverend fonds, wat in de eerste maanden van 2016 invulling zal krijgen. Ook wil de gemeente initiatiefnemers ondersteunen door hen een podium te bieden, zowel on- als offline. Het online gedeelte wordt, tevens in de eerste helft van 2016, gerealiseerd door het verbindingsplatform van de bouwsteen Communicatie. Wat betreft offline faciliteren, wordt de samenwerking gezocht met partijen die in de stad aanwezige denkkracht willen mobiliseren.

Zo werd op maandagavond 11 januari jongstleden in de Doelenzaal van de bibliotheek een avond georganiseerd waarop bewonersinitiatiefnemers, wijkraadsleden, gemeenteraadsleden en ambtenaren aan de hand van stellingen op zoek zijn gegaan naar een antwoord op de vraag of er een gelijk speelveld moest worden gerealiseerd tussen wijkraadsleden en bewonersinitiatieven. De avond is voorbereid door een werkgroep met gemengde samenstelling: bewonersinitiatiefnemers, wijkraadsleden, gemeenteraadsleden en ambtenaren. Een van de conclusies van deze avond was dat wijkraadsleden en bewonersinitiatieven heel goed naast elkaar kunnen bestaan. Wijkraadsleden kunnen een meerwaarde hebben voor bewonersinitiatieven en andersom: ze sluiten elkaar niet uit en kunnen elkaar niet vervangen. Voor de vervolgstappen zal ook een beroep worden gedaan op diegenen die bij de conferentie aanwezig waren en hebben aangegeven mee te willen blijven denken. Deze vernieuwde werkgroep gaat dan aan de slag met het verder uitwerken van de conclusies.

De energie en wil zijn er bij de gemeente, bij de bewoners, de ondernemers en in de politiek: men wil doen! De uitdaging bestaat er nu in de cultuurverandering die de essentie vormt van het Programma Overheidsparticipatie uit te dragen. Hierbij wil het college gebruik maken van de ideeën van de raad. Cultuurverandering bereik je namelijk niet alleen: het is écht Samen Doen.

5. Bijlage

Maatschappelijke initiatieven
Leren door doen